

ACTUALISATIE VAN PROGRAMMA'S

Nadat de examenprogramma's voor maatschappijleer zijn geactualiseerd en deze dit schooljaar op vijftien scholen worden beproefd, start nu ook de actualisatie van de vakken maatschappijkunde (vmbo) en maatschappijwetenschappen (havo en vwo). Een gezamenlijke vakvernieuwingscommissie begint in september met haar werkzaamheden en levert naar verwachting in de zomer van 2027 de conceptprogramma's op. Aan de hand van vijf vragen nemen Han Noordink en Lars van der Bruggen u mee in het wat en waarom.

HAN NOORDINK & LARS VAN DER BRUGGEN

1

**WAAROM WORDEN DE KEUZEVAKKEN
MAATSCHAPPIJ-KUNDE EN MAATSCHAPPIJ-
WETENSCHAPPEN VERNIEUWD?
MAATSCHAPPIJWETENSCHAPPEN HEEFT TOCH
NOG EEN RELATIEF NIEUW PROGRAMMA?**

De actualisatie van de examenprogramma's in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs betreft alle vakken. Vorig najaar zijn de concept-examenprogramma's voor maatschappijleer opgeleverd. In datzelfde najaar is gestart met de actualisatie van onder meer de andere mens en maatschappijvakken (geschiedenis, aardrijkskunde, economie, bedrijfs-economie en filosofie). Nu zijn maatschappijkunde en maatschappijwetenschappen aan de beurt. Voor alle vakken is afgesproken om vanuit eenzelfde architectuur te werken. Het gaat dan om de beschrijving van een karakteristiek van het vak, het ontwerpen van een raamwerk met domeinen en eenzelfde format voor de formulering van de eindtermen. Dit geldt voor alle vakken, ook de recent vernieuwde programma's. Dat is ook de reden waarom naast het programma van maatschappijkunde, dat in feite dateert van eind jaren negentig van de vorige eeuw, nu ook het relatief recent (in 2017 landelijk ingevoerde) vernieuwde maatschappijwetenschappen wordt herzien. Er is even gewacht met de actualisatie van deze vakken om eerst in kaart te brengen hoe het nieuwe maatschappijleer zich tot de huidige programma's van maatschappijkunde en maatschappijwetenschappen verhoudt.

2

**WIE WERKEN AAN DE ACTUALISATIE
VAN DE EXAMENPROGRAMMA'S
EN WAT IS PRECIES HUN OPDRACHT?**

Net als bij maatschappijleer is er voor de actualisatie van de examenprogramma's maatschappijkunde en maatschappijwetenschappen een vakvernieuwingscommissie samengesteld. In het voorjaar konden belangstellende vakexperts/lerarenopleiders en docenten zich hiervoor aanmelden. De commissie bestaat uit elf leden: vier docenten maatschappijkunde, drie docenten maatschappijwetenschappen, twee lerarenopleiders/experts maatschappijkunde en twee voor maatschappijwetenschappen. De commissie wordt begeleid door twee vakinhoudelijke experts van SLO en een onafhankelijke procesregisseur. Een aantal leden heeft eerder ook aan de actualisatie van maatschappijleer bijgedragen. Naast de vakvernieuwingscommissie is er een advieskring ingericht, waaraan de commissie haar tussenproducten voorlegt. De advieskring bestaat uit vertegenwoordigers van de vakvereniging, vervolgonderwijs, maatschappelijke organisaties, toetsmakers en leermiddelenmakers. De opdracht is om beide examenprogramma's te actualiseren waarbij het de vraag is of, in hoeverre en hoe ze beter dan nu op elkaar moeten aansluiten.

3

**HOE ZIT HET MET DE RELATIE TUSSEN
MAATSCHAPPIJLEER, MAATSCHAPPIJKUNDE
EN MAATSCHAPPIJWETENSCHAPPEN?**

Inmiddels is er een vooronderzoek uitgevoerd naar de overeenkomsten en de verschillen tussen de nieuwe conceptprogramma's maatschappijleer en de huidige examenprogramma's maatschappijkunde en maatschappijwetenschappen.¹ Hieruit blijkt dat er overlap is tussen maatschappijleer en met name maatschappijkunde. Dat viel te verwachten; verschillende concepten, begrippen en thema's komen in beide vakken aan de orde. De overlap met maatschappijwetenschappen is minder groot, vooral omdat dit programma op de concept-contextbenadering is gestoeld. Een belangrijke kwestie voor de vakvernieuwingscommissie is dan ook hoe de drie vakken zich tot elkaar moeten verhouden. Maatschappijkunde en maatschappijwetenschappen behoren niet alleen verbredend en verdiepend te zijn, maar zich ook in voldoende mate van maatschappijleer te onderscheiden. Verder kunnen beide vakken meer doorstroomrelevant worden ter voorbereiding op verschillende richtingen in het beroepsonderwijs en studies in het hoger onderwijs.

4

WELKE CURRICULAIRE EN MAATSCHAPPELIJKE UITDAGINGEN ZIJN ER BIJ HET ACTUALISEREN VAN MAATSCHAPPIJKUNDE EN MAATSCHAPPIJWETENSCHAPPEN?

In de startnotitie maatschappijkunde en maatschappijwetenschappen zijn de curriculaire uitdagingen beschreven.² Naast het zoeken naar een goede balans tussen enerzijds samenhang tussen de vakken en anderzijds voldoende onderscheid, spelen er meer uitdagingen. Maatschappijleer is algemeen vormend en wordt vooral vanuit burgerschap gevoed. Het huidige maatschappijwetenschappen heeft een meer sociaalwetenschappelijk karakter. Het huidige maatschappijkunde bestaat uit een aantal maatschappelijke en politieke thema-gebieden. Het is de vraag of en in hoeverre deze vakken meer gelijk kunnen worden getrokken en in hoeverre de concept-contextbenadering voor beide vakken zou kunnen worden toegepast.

Verder zijn er belangrijke ontwikkelingen in de maatschappij waaraan de vakken aandacht kunnen schenken. Te denken valt aan internationale machtspolitieke ontwikkelingen, ecologische en planetaire ontwikkelingen, het langer bestaande en immer actuele probleem van sociale (on)gelijkheid, processen van globalisering en deglobalisering, vraagstukken rondom diversiteit, representatie en inclusie alsook aan technologische ontwikkelingen. Wat betreft de toekomstbestendigheid van de examenprogramma's is het belangrijk dat er een goede afweging wordt gemaakt tussen de onderdelen voor het schoolexamen en die voor het centraal examen. Ook moet er oog zijn voor het tegengaan van overladenheid en de realisatie van voldoende differentiatie tussen de programma's en de verschillende schoolsoorten. Ten slotte speelt de vraag rondom de naamgeving. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap vraagt de vakvernieuwingscommissie met een advies te komen over de (mogelijk gezamenlijke) naamgeving van de beide vakken.

5

WANNEER WORDEN DE NIEUWE EXAMENPROGRAMMA'S INGEVOERD EN HOE BLIJF IK OP DE HOOGTE?

Na de beoogde oplevering van de conceptprogramma's in 2027 volgt een (voorbereiding op en de daadwerkelijke) fase van beproeven met scholen. Op basis daarvan worden de programma's waar nodig bijgesteld en vervolgens officieel vastgesteld. Naar verwachting start de eerste lichting bovenbouwleerlingen op zijn vroegst vanaf 2031 met deze examenprogramma's. In de tussentijd kunt u op de hoogte blijven van de ontwikkelingen via het webplatform van de actualisatie: www.actualisatie-examenprogrammas.nl.

Ook worden er de komende jaren regelmatig workshops aangeboden, onder meer op de jaarlijkse Docentendag Maatschappijleer en het SLO-congres op 21 november aanstaande. Daarnaast wordt u op de hoogte gehouden via de verschillende kanalen van de NVLM, organiseert de NVLM bijeenkomsten (waaronder klankbordgroepen) en zult u met artikelen in *M&P* het proces kunnen volgen. ♦

Noten

1. Luuk Kampman, Han Noordink & Robin Willemsen, *Adviesrapport vooronderzoek maatschappijkunde en maatschappijwetenschappen*, SLO, Amersfoort, 2025.
2. Lars van der Bruggen & Han Noordink, *Startnotitie maatschappijkunde / maatschappijwetenschappen*. *Bovenbouw voortgezet onderwijs*, SLO, Amersfoort, 2025.

*Han Noordink en
Lars van der Bruggen zijn
curriculumexpert SLO en betrokken
bij de vakvernieuwingscommissies
maatschappijleer en maatschappijkunde/maatschappijwetenschappen.*

